

LÄRD O M S P R O V

Dokumentering av finlandssvenskt teckenspråk i ett återupplivningssyfte

Tove Waldonen

Tolk (YH)
(240 sp)

03/2021

SAMMANDRAG

Humanistiska yrkeshögskolan
Tolk (YH)

Författare: Tove Waldonen

Lärdomsprovets titel: Dokumentering av finlandssvenskt teckenspråk i ett återupplivningssyfte

Antal sidor: 40 och 3 sidor bilagor

Handledare: Liisa Halkosaari

Beställare: Finlands Dövas Förbund rf

Det finlandssvenska teckenspråket är ett hotat minoritetsspråk och det pågår ett återupplivningsprojekt för språket och dess minoritet. Beroende på språkminoritetens situation kan olika medel och verktyg utnyttjas. Dokumentering av språk är ett allmänt verktyg.

I centrum av arbetet är en workshop med avsikten att dokumentera språket, samla tecken och utöka antalet tecken i SignWiki. Materialet är för allmänt bruk och bidrar till återupplivningsarbetet på ett hörn.

Då återupplivningsarbetet utgår från minoriteten själv för det samman minoriteten i sitt kulturarv. Ett centralt verktyg inom återupplivning är dokumentering av språket. Dokumenteringsarbetet bidrar till att lägga fokus på språket och delaktigas språkkunskaper ökar. Producerat material kan utnyttjas till att göra minoriteten och dess språk mera synliga och till påverkningsarbete för att skaffa mera stöd av majoriteten. Ett gemensamt intresse för språket sammanför minoriteten och stärker individernas självkänsla och språkmedvetande och samhörigheten ökar. Undervisning i språket för andraspråksanvändare och yngre generationer kan bidra till att öka antalet språkanvändare och möjligheterna till att använda språket i olika situationer. Dokumenteringen ensam lyckas sällan producera tillräckligt bra material i undervisningssyfte. Ett sätt att samla och publicera kunskap om språket är orboksformat. Målet med dokumenteringen var att göra det samlade materialet tillgängligt för intresserade.

En workshopsbaserad insamlingssituation kräver att man planerar och beaktar tema, deltagare, makt- och språkstrukturer, samt inspelningsarrangemang, deltagarnas samtycke till inspelningen och utnyttjandet av materialet efteråt och sekretess. Terminologimässigt arbetsförfarande kan stöda diskussionen om språket, dess begrepp och ord/tecken. Tydliga målsättningar om önskat språkbruk, termer och tecken samt tex antal nya ord stöder ett målmedvetet arbete under dagen.

Erfarenheten av workshopen bekräftar att den finlandssvenska teckenspråksminoriteten har högt språkmedvetande. Deltagarna var vana vid att diskutera variationer i uttryck och betydelser och reagerade på finska munrörelser. På grund av tidigare gediget arbete var det lätt att binda workshopen till existerande målsättningar.

Referensord: Finlandssvenskt teckenspråk, hotade språk, språkrevitalisering

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Tulkki (AMK)

Tekijä: Tove Waldonen
Opinnäytetyön nimi: Suomenruotsalaisen viittomakielen dokumentointi elvytystä varten
Sivumäärä: 40 ja 3 liitesivua
Työn ohjaaja: Liisa Halkosaari
Työn tilaaja: Kuurojen Liitto ry

Suomeruotsalainen viittomakieli on uhattu vähemmistökieli ja kieltä ja sen vähemmistöä varten on käynnistetty elvytysprojekti. Kielivähemmistön tilanteesta riippuen eri keinoja ja välineitä voidaan hyödyntää elvytyksessä. Kielen dokumentointi on tavallinen keino.

Tämän työn keskiössä on työpaja jonka tavoitteena on dokumentoida kieltä, kerätä viittomia ja kartuttaa suomenruotsalaisen SignWikissä olevien viittomien määrää. Materiaali on tarkoitettu yleiseen käyttöön ja osaksi elvytystyötä.

Kun elvytyksen lähtökohtana on itse vähemmistö, se myös yhdistää vähemmistön oman kulttuuriperintönsä äärelle. Kielen dokumentointi on elvytyksessä keskeinen työväline. Dokumentoinnin myötä kieli muodostuu huomion keskipisteeksi ja osallistujien kielitaidot alkavat kehittymään. Tuotettua materiaalia voidaan hyödyntää kielen ja sen vähemmistön näkyvyyden lisäämiseksi ja vaikuttamistyöhön valtaväestön tuen lisäämiseksi. Kieli yhteisenä kiinnostuksen kohteena tuo vähemmistöä yhteen ja vahvistaa henkilöiden itsetuntoa ja kielitietoisuutta ja yhteenkuuluvuuden kokemus kasvaa. Järjestämällä koulutuksia henkilöille, joille uhattu kieli on vieras ja nuoremmille sukupolville voidaan kielenkäyttäjien määrää ja mahdollisuuksia käyttää kieltä useammassa tilanteissa kartuttaa. Dokumentointi ei yleensä onnistu tuottamaan riittävän laadukasta opetusmateriaalia. Tuotetun materiaalin julkaiseminen kielestä kiinnostuneille oli tärkeä tavoite dokumentointityössä.

Sanaston kerääminen työpajatyypillisessä tilanteessa edellyttää että suunnittelussa huomioidaan tilaisuuden teema, osallistujat, valta- ja kielirakenteet, sekä kuvausjärjestelyt, osallistujien suostumus kuvaukseen ja kuvauksen jälkeiseen materiaalin käyttöön, ja tietosuoja-asiat. Terminologiatyypinen lähestymistapa voi tukea keskustelua kielestä, sen käsitteistä ja sanoista/viittomista. Selkeät tavoitteet siitä minkälaista kielenkäyttöä, mitä termejä ja viittomia halutaan kerätä ja esimerkiksi uusien sanojen määrästä tukevat tavoitteellista työskentelyä työpajan aiakana.

Kokemukset työpajasta osoittavat, että suomenruotsalaisella viittomakielivähemmistöllä on vahva kielitietoisuus. Osallistujat olivat tottuneet keskustelemaan ilmaisujen ja merkitysten variaatioista ja reagoivat suomalaisiin huulioihin. Aiemmin tehdyn vankan työn ansiosta työpaja oli helppo liittää olemassa oleviin tavoitteisiin.

Asiasanat: suomenruotsalainen viittomakieli, uhanalaiset kielet, kielen elvytys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Interpreter (bachelor's degree)

Author: Tove Waldonen
Title: Documentation of FinSSL for revitalization
Number of Pages: 40 and 3 attachment pages
Supervisor(s): Liisa Halkosaari
Subscriber(s): Finnish Association of the Deaf

Finland-Swedish sign language (FinSSL) is an endangered minority language used within a very small minority in Finland and a language revival project for the language and its minority is in the making. Depending on the situation of the language, different means and tools can be used. Language documentation is a general tool for revitalization.

At the center of the work is a workshop with the intention of documenting the language; collecting signs and increase the amount of signs in FinSSL SignWiki. The material is for general use and contributes to the revitalization project on a corner.

As the revitalization work is based on the minority itself, it brings together the minority in its cultural heritage. A key tool in revitalization is documentation of the language. The documentation work helps to focus on the language and the participants' language skills increase. Produced material can be used to make the minority and its language more visible and for advocacy work to obtain more support from the majority. A common interest in the language brings the minority together and strengthens the individuals' self-esteem and language awareness, and the sense of belonging increases. Language teaching for second language users and younger generations can help increase the number of language users and the opportunities to use the language in different situations. The documentation alone rarely succeeds in producing sufficiently good material for educational purposes. One way to gather and publish knowledge about the language is the dictionary format. The aim of the documentation was to make the collected material available to interested parties.

A workshop based documentation work requires that you plan and consider the theme, participants, power and language structures, as well as recording arrangements, the participants' permission to the recording and use the material afterwards and privacy. Terminology work procedures can support the discussion about the language, terms and words/signs. Clear goals about the desired language use, terms and signs as well as, for example, the number of new words support purposeful work during the workshop.

The experience of the workshop confirms that the FinSSL minority has a high language awareness. Participants were used to discussing variations in expressions and meanings and reacted to Finnish mouth movements. Due to previous solid work, it was easy to tie the workshop to existing goals.

Keywords: Finland-Swedish signlanguage, FinSSL, endangered languages, language revival

INNEHÅLL

SAMMANDRAG

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	INLEDNING	7
1.1	Bakgrund.....	7
1.2	Målsättningen med arbetet.....	8
2	FINLANDSSVENSKA TECKENSPRÅKETS STÄLLNING.....	9
3	ÅTERUPPLIVNING AV HOTADE SPRÅK.....	11
3.1	Hur ett språk och dess representanter försvinner.....	11
3.2	Argument och betydelse för återupplivningsarbete	11
3.3	Hur man återupplivar ett språk	12
3.4	Medlen i ett språks återupplivning.....	13
3.5	Centrala frågor inom återupplivning.....	17
4	SPRÅKARBETE.....	19
4.1	Ett språks allmänna drag	19
4.2	Ordboksarbete	20
4.3	Terminologiarbete	21
4.4	Dokumentation av teckenspråk.....	21
4.5	SignWiki som en plattform.....	23
5	WORKSHOPEN	25
5.1	Målsättningar	25
5.2	Förberedande arbete.....	26
5.3	Språk och diskussionen gång.....	27
5.4	Inspelning.....	28

5.5	Hantering av inspelat material	30
5.6	Resultat	30
6	REFLEKTIONER	32
6.1	Workshopen	32
6.2	Återupplivningsarbete	33
6.3	Summa summarum	35
	KÄLLFÖRTECKNING	37
	BILAGOR	40

1 INLEDNING

I detta arbete har jag satt mig in i det finlandssvenska teckenspråkets bakgrund och situation samt gjort en översikt i återupplivningsarbete av ett hotat språk. Jag behandlar dess relevans för minoritetens representanter och för kulturarvet, dess centrala åtgärder, medel och etiska frågor. Dessutom beskriver jag kort begrepp och verktyg inom allmänt språkarbete som implementerats i det praktiska arbetet med dokumenteringen och hanteringen av det insamlade materialet.

I centrum av arbetet är en workshop med avsikten att dokumentera språket, det vill säga samla tecken och utöka antalet tecken i SignWiki för allmänt bruk och bidra till återupplivningsarbetet på ett hörn. Själva workshopens målsättning är att svara på två språkplanens målsättningar (se kapitel 2 och 5.1). Jag har dokumenterat workshopens centrala beslut som beaktats i planerings- och förberedningsarbetet samt under hanteringen av det insamlade materialet.

Besluten och resultaten av workshopsarbetet baserar sig eller står i relation till teorierna och diskuteras i slutet av arbetet.

1.1 Bakgrund

Det finlandssvenska teckenspråket är ett hotat språk med en väldigt liten minoritet som språkanvändare. Som bäst pågår ett återupplivningsprojekt av språket. I samband med det görs ett aktivt arbete av olika parter med intresse för att bevara, återskapa och stärka strukturer som stöder minoritetens vardag och kommunikation på det egna språket. Humak har en huvudpart i detta återupplivningsarbete i och med att de arrangerar en finlandssvensk tolkutbildning: Lev i vårt Språk – Livs. Eftersom det finns lite material om finlandssvenskt teckenspråk för varken nativa användare eller för undervisning valde jag i mitt examensarbete bidra till att samla och publicera mera material för språkminoriteten och andra intresserade av språket och kulturen.

Finlands Dövas Förbund beställde arbetet och arbetet hör till deras SignWiki arbete. Finlands Dövas Förbund (FDF) är en central aktör för teckenspråkiga döva. Förbundet står för intressebevakning, expertis och service för döva i alla åldrar och fungerar som en centralorganisation för medlemsföreningarna. Förbundet medverkar i ett flertal organ med fokus på språklig intressebevakning och funktionsnedsattas mänskliga rättigheter. Verksamheten omfattar både regional intressebevakning och internationellt samarbete och

arbetet görs på flera plan och i samråd med olika samhällsliga medverkare inom forskning, utbildning och sociala sektorn, samt ministerier och riksdagens nätverk för teckenspråken. Stea, social- och hälsoorganisationernas understödscentral, är verksamhetens huvudfinansiär. I praktiken innefattar verksamheten bland annat stöd för sysselsättning, frivilligverksamhet, anpassningskurser, råd och information om jämställdhet och diskriminering, kulturproduktion, biblioteksverksamhet, samt forsknings- och ordboksarbete. (Finlands Dövas Förbund 2019.)

Jag inspirerades till detta arbete efter att jag närvarat på en workshop på Helsingfors universitet¹ kring beskrivning av språk och produktion av studiematerial inom återupplivningsprojekt. Dessutom identifierar jag mig själv som tvåspråkig och representant av en minoritet; finlandssvensk i Finland.

1.2 Målsättningen med arbetet

Målsättningen med examensarbetet är att fördjupa kunskapen om finlandssvenskt teckenspråk och dess återupplivningsarbete.

Kärnan i arbetet är en workshop med minoritetsspråkets språkanvändare. Syftet med den *var spela in autentiskt språkanvändning, extrahera enskilda tecken och publicera dem i SignWiki* samt att få en *uppskattning på vilken verkan workshop-baserat arbete har i att återuppliva minoritetsspråket*. Det sistnämnda syftet var satt utifrån optimism och förståelse för att det är svårt att mäta en enskild händelses verkan i ett bredare sammanhang.

Min insats i det praktiska arbetet var förberedning och koordinering av workshopen, uppladdning av tecken till SignWiki, uppdatering av SignWiki-instruktioner, samt att samla respons på workshopen.

---

¹ "Description of languages and production of teaching materials" 22.8.2017, Indigenous Studies, University of Helsinki, Helsinki

2 FINLANDSSVENSKA TECKENSPRÅKETS STÄLLNING

De finlandssvenska teckenspråkiga utgör en språklig och kulturell minoritet utbedda över Svenskfinland. Individerna sammanbinds genom att de antingen själva är, eller har någon närstående som är döv, hörselskadad eller bär CI-implantat (kokleaimplantat), delar ett gemensamt språk och gemensamma händelser inom dövkulturen. Kultur, språk och identitet utgör teckenspråksgemenskapens grund. (Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010; Andersson-Koski 2015) Teckenspråkigas rättigheter till tolknings- och översättningshjälp tryggas genom lag (Språklag 423/2003) och jämlika språkliga rättigheter eftersträvas med en teckenspråkig språkpolitik (Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010).

Det finlandssvenska teckenspråket är ett av Finlands två nationella teckenspråk. Språket har cirka 90 användare med språket som sitt modersmål och majoriteten av dem hör till en äldre generation (Andersson-Koski 2015, 4). Språket uppfyller villkoren för ett hotat språk enligt UNESCO:s kriterier (UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages 2013, 7-17). Språket har regionala variationer och olika generationer tecknar olika (Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010). Den språkliga självmedvetenheten och oron över språkets framtida existens har vuxit sedan 1980-talet (Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010). Det finlandssvenska teckenspråket har en utarbetad och aktuell språkplan, enligt vilken en stor del av det praktiska arbetet utförs (Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. & Finlands Dövas Förbund r.f. 2015). I detta arbete refererar jag till version 6 från 2015, i och med att den nyare versionen ännu var under arbete då jag planerade workshopen.

En inblick i historien om teckenspråksgemenskapens uppkomst i Finland antyder att rötterna till det finska teckenspråket och det finlandssvenska är de samma och börjar med Carl Oscar Malm, hans utbildning i Manilla skolan i Stockholm och den dövskola han startade 1846 i Borgå (Wallvik 2005, 26). Senare, kring tiderna då talmetoden befästes i Milano-kongressen 1880, ändrades fokus i undervisningen från teckenspråk till talat och skrivet språk (Salmi&Laakso 2005, 154). 1892 blev det även lagstadgat att undervisningsspråket skulle vara finska eller svenska och teckenspråk fick inte användas (Salmi&Laakso 2005, 159). Därmed skedde en tudelning mellan finsk- och svenskspråkig undervisning och språken kom att utvecklas isär i olika skolor och dövföreningar runt i landet. Efter 1932 då dövskolan i Jakobstad stängdes (Wallvik 2005, 45) kom dövskolan i Borgå att spela en central roll.

Dövskolan i Borgå stänges 1993 (Wallvik 2005, 54). Som ett forskningsresultat utkom boken ”Se vårt språk!” med 38 typiskt finlandssvenska tecken år 2002 (Hoyer & Kronlund-Saarikoski 2002). Det var den första publikationen där språket konkretiseras som sitt eget. Det statsfinansierade ”Lev i vårt språk” (Livs) –projektet startade 2015 och har som syfte att återuppliva språket och fick sedan en fortsättning i formen av språk- och tolkutbildning, Livs II (Lev i vårt språk 2018).

Forskning och utbildning ökar kunskapen om det finlandssvenska teckenspråkets drag i dagens läge (Andersson-Koski 2015, 63). Minoritetsspråket är i ständig växelverkan med samhällets majoritetsspråk finskt teckenspråk, svenska och finska samt det sverige svenska teckenspråket (Hoyer 2013, 235–236), vilket medför att språket ändras kontinuerligt och varierar.

Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. står som en central mötesplats för växelverkan och fritidsaktiviteter på finlandssvenskt teckenspråk samt främjandet av språkets ställning.

3 ÅTERUPPLIVNING AV HOTADE SPRÅK

Ur ett globalt perspektiv kan man se att det är många språk som hotas att dö ut. Då ett språk dör ut försvinner tillsammans med det också dess kultur och kunskap som är bundet till kulturen. Enligt en uppskattning kommer hälften av världens språk att försvinna inom förloppet av en generation (Harrison 2008, 3), vilket skulle innebära motsvarande kulturella och kunskapsmässiga förluster. År 2019 fanns det enligt Unesco runt 318 hotade språk med 10-99 språkanvändare. De hotade språken enbart i Finland är; enaresamiska, karelska, nordsamiska, tatariska, romani, skoltsamiska och jiddish. Teckenspråken har inte än registrerats. Finlandssvenskt teckenspråk uppfyller ändå Unescos kriterier som ett allvarligt hotat språk. (UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger 2019.)

3.1 Hur ett språk och dess representanter försvinner

Erfarenheten av att tala ett språk med få infödda språkbrukare beskrivs av isolation och av att knappt kunna utnyttja sitt eget språk; att vara närapå osynlig bland det dominerande språkets representanter som eventuellt inte ens erkänner minoritetsspråkets existens. Mänskor som lever i sådan situation brukar glömma ord, idiom och grammatik för att språket inte används. (Harrison 2008, 4.) När man säger att ett språk dör ut är det egentligen frågan om att ett majoritetsspråk tränger ut ett minoritetsspråk (Harrison 2008, 5). Alltefter att språkbrukarna blir gamla och går bort decimeras språkbrukarna om språket inte överförs till yngre generationer eller stärks genom nyförvärv (Harrison 2008, 3). Även ett språk som representeras av en större population är hotat ifall språket inte används för varken statlig administration, utbildning eller handel (Hinton & Hale 2008, 3). Minoritetsspråk dör ut över en period av två- eller flerspråkighet under vilken språkbrukarna talar antingen två eller flera språk medan ett eller flera är mera dominerande eller i allmänt bruk och tar således över minoritetsspråkets roll (Austin & Sallabank 2011, 1).

3.2 Argument och betydelse för återupplivningsarbete

Det kan vara lockande att tro att globala gemensamma språk underlättar kommunikation men forskning visar att gemensamma språk inte suddar ut kulturskillnaderna som ligger i grund till kommunikationssvårigheter folk emellan. Däremot finns det flera skäl till att bevara och

återuppliva språk (Grenoble 2011, 36). Austin & Sallabank(2011, 7) summerar väl Unescos argument:

- Språk har ett kulturhistoriskt värde för språkgemenskapen och individen själv. Språket är en mycket viktig del av identiteten och de som förlorar sitt språk upplever att de förlorar en del av jaget. Rätten att använda och utveckla sitt modersmål är en grundläggande mänsklig rättighet.
- Det ligger ett vetenskapligt värde i språken eftersom de språkliga strukturerna beskriver mänskligt tänkande och sätt att spara och organisera information. Språk rymmer också kunskap om näromgivningens biologi och klimat som förblir främmande för utomstående. Likväl kan de omfatta alternativa synsätt på tid, rum och filosofi som inte går att översätta.
- All den språkbundna kunskapen är av stor betydelse för vårt gemensamma världshistoriska kulturarv. Hur vi ska kunna utnyttja den vet man inte än, men flerspråkighet är en vinnande norm. När språk dör ut förloras mycket av den kulturella mångfalden som är fylld av möjligheter, traditioner, minnen, unika tanke- och uttryckssätt – värdefulla resurser för skapandet av en bättre framtid. (Austin & Sallabank 2011, 7.)

3.3 Hur man återupplivar ett språk

Återupplivning i sitt djärvaste syfte innebär att man startar utvecklingsprogram med avsikten att återställa språkets ställning i samhällets alla skikt. Men även småskaliga förändringar i samhället kan vara tillräckliga beroende på språkets situation. (Hinton & Hale 2008, 5.)

Även om det är möjligt att identifiera allmänna drag är varje situation unik när man betraktar de historiska, ekonomiska, sociala och politiska faktorer som påverkat språkets ställning. Med återupplivningsåtgärderna motverkar man de krafter som har orsakat eller orsakar språkets försvagade situation. Därför är det viktigt att identifiera faktorerna som lett språket till dess försvagade situation och utvärdera deras verkan. Faktorerna kan härstamma från problem på makro- eller mikronivå. Makronivåns faktorer är sådana som är utom själva språkgemenskapen, till exempel lagar, omständigheter, allmänna riktlinjer på nationell eller internationell nivå. Mikronivån beskrivs av befolkningens demografi, attityder och kulturella sedvanor. (Grenoble & Whaley 2006, 21–45.)

Hinton & Hale (2008, 6) sammanfattar ett språks återupplivningsåtgärder:

1. Utvärdering av språkets situation och planering.
2. Om antalet språkbrukare är noll: Rekonstruera språket med hjälp av material och utveckla språkpedagogik.
3. Om språkbrukarna består av en äldre generation: Dokumentera deras språkbruk (eventuellt samtidigt med påföljande åtgärder).
4. Skapa en utbildning för vuxna andraspråksanvändare. De kommer att ha en betydande roll som modell i senare skeden.
5. Återskapa och förstärk kulturella strukturer som stöder användningen av språket i hemmen och offentligt för andraspråksanvändarna.
6. Skapa språkutbildning för barn som andraspråksanvändare, helst som en del av skolundervisningen. Använd språket i instruktioner.
7. Använd språket i hemmen så att det blir barnens första språk. Skapa stödjande åtgärder åt föräldrarna.
8. Vidga användningen av språket till flera sektorer; administration, media handel, etc.
9. I mån av möjlighet vidga användningen även utanför den egna språk-gemenskapen.

Punkt 9 kan falla utanför möjligheterna eller det önskvärda för små hotade språk och punkt 1 kan vara onödigt om åtgärderna vidtas vid ett tidigt skede. Beroende på motiveringar och planeringen i sin helhet kan återupplivningsåtgärderna förbli färre. (Hinton & Hale 2008, 6.)

3.4 Medlen i ett språks återupplivning

Enligt Austin & Sallabank (2011) är dokumentation av språk centralt för återupplivning samt att det sker bland och med språkgemenskapen. Deskriptiv lingvistik och rikligt fältarbete bidrar till en större mängd data som representerar en bredare variation i språkanvändningen. Materialet gagnar teoretisk forskning och studier men samtidigt stiger etiska frågor och immateriella äganderättigheter i bilden. Det samlade materialet behöver lagras och hanteras enligt dataskyddsförordningen och med tanke på framtida åtkomst och bruk. Det kan tjäna flera syften att lägga material på webbplatser. Inom vetenskapliga och akademiska kretsar kan samarbetet vara internationellt. Unesco och European Bureau for Lesser-Used Languages är internationellt fungerade organisationer. Unesco strävar till att bevara hotade språk och kulturarv. European Bureau for Lesser-Used Languages befrämjar språklig diversitet. Dokumentation och återupplivning kräver resurser och finansiering. Finansieringen kan bestå av statliga och privata

tillgångar. Under de senaste decennierna har man satsat på att undervisa minoriteter i det hotade språket. Insatserna har legat i att skapa utbildningsprogram för lärare. Oftast lärs det hotade språket ut som ett andraspråk på grund av den förändrade ställningen det hotade språket fått i samhället. Språkpolitik och språkplanering stöder återupplivningen. Det behövs också studiematerial i målspråket. Ordböcker, grammatik- och arbetsböcker i språket samt material för fördjupade kunskaper i olika ämnen som till exempel matematik och historia. (Austin & Sallabank 2011, 12–16.)

Grenoble & Whaley (2006) diskuterar om bland annat språkpolitik, språkattityder och riktlinjer inom utbildningen som medel i återupplivning. Jag väljer att betrakta närmre dessa 3 eftersom de har framstått i diskussioner om återupplivningen av finlandssvenskt teckenspråk. Språkvård och standardisering får en eget kapitel eftersom det också sker både spontant och medvetet inom teckenspråksarbetet, vilket jag fått erfara under min studietid.

3.4.1 Språkpolitik

Språkplanering är medveten styrning av språkförhållanden i ett samhälle. Språkpolitik däremot är språkplanering som bedrivs med politiska medel. Traditionellt bedrivs språkplanering av för språkminoriteten utomstående auktoriteter. I så kallad ekologisk språkplanering (egen fri översättning på *ecolinguistic planning*) formuleras och styrs språkplaneringen av språkbrukare och språkgemenskapen själva och är mera öppen för den språkliga förändring och diversitet som språket är utsatt för i och med att det är i ständig växelverkan och utbyte med den sociala, kulturella och ekologiska omgivningen. Faktorer som påverkar språk är andra språk (majoritetsspråk), ekonomi, politik, fysisk och naturlig omgivning. Viljan att främja diversitet och behovet att standardisera språket kan tänkas motstridiga. Många hotade språkminoriteter brottas med standardiseringsfrågor som tex dialektal variation och stavning under omtvistliga förhållanden med majoritetsspråket. Tvister i strävanden att komma överens om en gemensam norm har lett till att många återupplivningsprojekt försvårats. (Grenoble 2011, 30–31.)

I Finland utförs en aktiv språkpolitik på fyra områden (Institutet för de inhemska språken 2019):

1. Planering av språkets status
2. Språkutveckling (korpusarbete)
3. Planering av språkundervisningen (språkutbildning)
4. Språkteknologi

Språkplanering som utgår från minorteten själv och utnyttjar dessa vårt samhällets språkpolitiska medel kan tänkas få lättare förståelse och fotfäste bland majoriteten. Mycket av arbetet som Finlands Dövas Förbund och till exempel Språknämnden för finländska teckenspråk gör svarar på den teckenspråkiga minoritetens behov med dessa verktyg. Också ”Språkplan för finlandssvenskt teckenspråk” och all dokumentering och ny material som skapas och distribueras i samband med återupplivningsarbetet är språkpolitiska medel.

3.4.2 Språkvård och standardisering

Språkvård handlar om att göra språket lätt att använda för så många som möjligt i ett samhälle (Institutet för språk och folkminnen 2015).

I återupplivningssammanhang och den dokumentering som görs diskuteras och skapas normer och regler för språkbruket, en sorts standardisering. Därför är det viktigt att alla som är intresserade får delta i återupplivningsarbetet och bidra med sin syn. En öppen och respektfull diskussion medför att all språklig variation kan tas i beaktande i standardiseringen och såtillvida kan också alla språkbrukare lättare ta till sig den standardiserade formen då den anammat drag av alla variationer eller dialekter. (Haurinen & Sulkala 2006.) De diskussioner som förs har en språkvårdande verkan.

Finlands Dövas Förbund erbjuder språkrådgivning på både finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Språkrådgivningen tar emot frågor om språken, forskar i språket och stöder språkanvändare till ett rikligt språkbruk. (Finlands Dövas Förbund 2019.)

3.4.3 Språkligt självmedvetande och språkattityder

I en flerspråkig omgivning, där hotade språk lever, är det viktigt att medvetandegöra och särskilja ordens och uttryckens härkomst, användning och utbredning. Språkattityder i majoritetsbefolkningen bearbetas genom synlighet och öppenhet. Det handlar om en sorts marknadsföring genom till exempel kulturevenemang och media. Möten och diskussioner inom och utanför språkgemenskapen bidrar till att attityder formas och individers och språkgruppers medvetande ökar. Organisationer med fokus på kamratstöd och intressebevakning drar var och en sina strån till stacken när det gäller språkmedvetandet inom språkgruppen. (Grenoble & Whaley 2006, 30–32.)

Exempel på diskussioner som stöder denna infallsvinkel i språkarbete kan ses på Facebook i gruppen ”Finlandssvenska ord och uttryck” där finlandssvenskar och sverigefinnar samlas och

diskuterar språkliga drag och fenomen. Teckenspråken diskuteras i sociala medier till exempel på ”Meidän rakas kaunis viittomakieleemme ja kulttuurimme!” men också andra grupper finns. Dövföreningarnas verksamhet och återkommande kulturevenemang har haft alla sin verkan i helheten. Teckenspråkiga och tolkade tv-program samt tidningssartiklar bidrar förutom till synlighet också till större tillgänglighet i samhället. Döva och hörselskadade barns stödförening rf (DHBS) står för kamratsöd och intressebevakning på svenska.

3.4.4 Riktlinjer inom utbildningen

Många återupplivningsprojekt lägger språkundervisning i centrum men även andra infallsvinklar finns. Språkmiljöer där enbart det hotade språket undervisas eller används är inte alltid möjliga eller ens lönsamma med tanke på synligheten i samhällets majoritetsbefolkning och attitydpåverkan. Ifall att utbildning genomförs enbart på det hotade språket krävs även att undervisningsmaterialet och sakkunskapen ska vara format på målspråket. Däremot i en flerspråkig omgivning kan annan litteratur och sakkunniga utnyttjas mera flexibelt. I en flerspråkig undervisningsmiljö blir det hotade språkets status ett andraspråk eller ett främmande språk. Undervisning och lärande kan även ske informellt och naturligt inom själva språkgemenskapen. (Grenoble & Whaley 2006, 50–60.)

Utbildningsstyrelsen lägger som ett särskilt mål för teckenspråkiga elever att identitet och kännedom om den egna kulturen och teckenspråkgemenskapen stärks. Teckenspråkgemenskapen och media utnyttjas i undervisningen. De elever som använder sig av teckenspråk kan vara döva, personer med nedsatt hörsel eller hörande. Mera detaljerat om Utbildningsstyrelsens råd för teckenspråkiga elever fås i publikationen ”Teckenspråkiga elever i grundskolan”. (Utbildningsstyrelsen 2016.)

Utbildning inom teckenspråken i Finland erbjuds av Kuurojen kansanopisto (Finlands Dövas Förbund) och Dövas servicestiftelse sr (Juniorprogrammet). Enstaka grundskolor står för teckenspråkig grundutbildning, för övrigt gäller integration i allmänundervisning. Dessutom får finländska familjer FPA understödd hemundervisning i teckenspråk.

Inom finlandssvenskt teckenspråk arrangerades det två utbildningsprogram i återupplivningssyfte. Livs I genomfördes åren 2015-2017 och Livs II 2018-2020. Den första hade som målsättning att utbilda sakkunniga i finlandssvenskt teckenspråk – instruktörer – och den andra flera språkanvändare (andraspråksanvändare) och tolkar. (Livs 2019.) Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. arrangerar språkkurser.

3.5 Centrala frågor inom återupplivning

I återupplivningssammanhang stöter man på en mängd etiska frågor. Då olika aktörer; sakkunniga och minoritetens representanter samarbetar möts olika intressen. Var och ens förhoppningar och målsättningar varierar och generellt kan man säga att lingvisterna är intresserade av sin forskning; i dokumentering, beskrivning, analysering och lagring, medan språkbrukarnas främsta intressen brukar ligga i återupplivning och utbildning. Frågan om vems intressen prioriteras är central speciellt då språkbrukarna är få och resurserna knappa. (Austin & Sallabank 2011, 16–21.)

Dokumentering och en akademisk syn på språket tenderar att stärka en objektivisering eller kommersialisering av det. Språket verkar då vara något statiskt och lösgjort från sin kulturella och humana sammansättning. Standardisering av språkbruket, sammanställandet av ordböcker och grammatikregler har bidragit starkt till denna attityd. Då språk dokumenteras är det väl värt att reflektera över för vilket bruk materialet samlas. Ska materialet fungera som en bestående modell av språket med detaljerad information för forskningsändamål eller ska det förtydligas och förenklas och anpassas för språkundervisning? Även existerande och kommande material och modernt språkbruk ska beaktas. De flesta dokumenteringsprojekt lyckas inte med att skapa material som skulle stöda språkgemenskapen i formen av textböcker eller poddar att lära sig av. Fungerande undervisningsmaterial ska vara till språkbruket (diskurs) naturligt och placerat i en kulturellt passande kontext. Enbart utvärderingen av ett språks status som hotat språk bidrar till en objektivisering genom uppräknings och argument som stöder dokumentering och påståenden att språket är ett fönster till mänskligt tänkande. Också den konstgjorda värdeökning som språket får i lingvisternas händer får språket att verka mera lämpat som museiobjekt än för dagligt bruk i en modern värld. (Austin & Sallabank 2011, 16–21.) Det verkar som att två vitt skilda infallsvinklar på språket ska hitta en gemensam grund och fungerande samverkan inom ramen för återupplivningen. Inom Livs-projektet för finlandssvenskt teckenspråk verkar tyngdpunkten ha legat främst på minoritetens intressen och undervisningen i språket och dokumentering görs av Finlands Dövas Förbund och i föregående samt senare skeden.

Forskning som baserar sig på dokumentering kräver mera resurser än vad som normalt finns tillgängligt vilket leder till att vi stöter på en prioriteringsfråga; vilka språk dokumenteras och i vilken utsträckning. I dagens läge läggs det mera resurser på dokumentering av språk än återupplivning och de ifrågasätter nyttan och följderna samt vilka politiska syften det tjänar.

(Austin & Sallabank 2011, 16–21.) När det gäller finlandssvenskt teckenspråk är samfundet såpass litet att resurserna behöver fördelas enligt prioritering mellan utbildning och dokumentering.

Karin Hoyer som gjort teckenspråksforskning i tre olika språk poängtar vikten av att utbilda minoritetsspråkets representanter i fältarbete och lingvistik (Hoyer 2012, Teckenspråk och datainsamling, 23). När det gäller finlandssvenskt teckenspråk kan det konstateras att Livs-utbildningarna bidragit med både kunskap om och kring finlandssvenskt teckenspråk, lingvistik, tolkning och översättning samt dokumenterat material. En översikt över det hittills dokumenterade materialet tycker jag att tyder på att materialet är otillräckligt i dokumenteringssyfte. Samtidigt finns det dokumenterat material som kunde utnyttjas bättre för både språkgemenskapen och forskning. Detta till trots kan det hända att åtgärderna är tillräckliga i återupplivningssyfte och som en insats för fortsatt arbete.

Globaliseringen medverkar i att språk hotas och dör ut men det finns föga forskning om dess verkan och bevis saknas. Forskare är ändå eniga om att socioekonomiska faktorer påverkar den språkliga förändringen där majoritetsspråk tar över. Till exempel kunskaper i engelskan kan innebära bättre arbetsmöjligheter och bredare tillgång till information. Också den globala uppvärmningen bidrar till att folk vid polerna tvingas flytta eller ge upp sina traditionella livsstilar med jakt och fiske. Då den språkliga ekologin ändrar, förlorar ord och begrepp bundna till den traditionella verksamheten sin position. (Austin & Sallabank 2011, 16–21.) Finlandssvenskt teckenspråk har förändrats och blivit påverkat av främst finskt och svenskt teckenspråk på grund av nära kontakter samt antagligen ASL (American Sign Language) via sociala median. Även tecknens betydelse har ändrat med åren. Ett exempel är tecknet för VETE som under workshopen användes i betydelsen HAVRE, vilket verkade vara en äldre konnotation.

4 SPRÅKARBETE

Teckenspråksarbete handlar om att stärka dövas ställning i samhället genom att befrämja språket; undervisa i lingvistikens grunder, dokumentera och beskriva språket i dess naturliga bruk och bedriva forskning. Genom arbetet jämföras tecknade språk med talade språk och samtidigt stöder arbetet även förverkligandet av mänskliga rättigheterna inom dövsamfundet. (Finnish Association of the Deaf 2015.)

I detta kapitel behandlar jag först något av allmänna språkliga drag som behöver beaktas i teckenspråksarbete samt sedermera några sätt eller verktyg som stött eller implementerats i workshopsarbetet.

4.1 Ett språks allmänna drag

Det kan vara svårt att definiera om närbesläktade språk är dialekter av samma språk eller helt olika språk. Vilken definition man väljer kan bero på geografin, politiska intressen och viljan och förmågan att förstå varann. I vissa fall kan det tänkas negativt stämplande att anmäla sig som språkbrukare till ett språk vilket också gör det svårt att räkna antalet. I andra fall kan individer anmäla sig som språkbrukare även om kunskaperna i språket är bristande. (Grenoble 2011, 29.)

Levande språk förändras ständigt, nya ord skapas och gamla får nya betydelser. Faktum är att var och en av oss använder språk olika och det dessutom beroende på situation, intention, tid och plats. Dessutom varierar språket vi använder beroende på kön, social ställning, ålder och personliga språkvanor. (Ingo 2007, 75–76.) För teckenspråkiga är speciellt skola, vilken ålder man lärt sig språket, om föräldrarna är döva eller hörande starkt förknippade med språket. Dessutom varierar språket bland annat beroende på talarens accent, intonation, pauser och tysta stunder. Språklig variation syns i diskurs, grammatik, lexikon och morfologi. I sociala sammanhang tar individerna olika roller som språkbrukare; en del människor har ett brett socialt nätverk och sprider därmed effektivt ord och uttryck. Sådana människor som har starkt inflytande på andra påverkar också andras språkbruk mera effektivt. En del tar också roller som språkpoliser och beroende på deras eget språkliga medvetande och kunskaperna i språket hör de till sådana som säger vad som är rätt och fel bevarar etablerade former. (Palfreyman 2019.)

4.2 Ordboksarbete

Det är omöjligt att sammanställa en ordbok med alla ord och med varje ords alla betydelser och då ställs ordboksarbetet inför en mängd val.

Beroende på bland annat språkets samhälleliga status och vilka medel (pengar) som finns tillgängliga beluts om språket överlag ska få en ordbok eller inte. Skriftspråkets status har länge ansetts högre än det talade språket just på grund av valet att dokumentera det. Språk som inte har en etablerad skriven form hamnar i underläge. Hur förhåller det sig med teckenspråkets status som saknar en etablerad skriven form? (Tyysteri & Lehtosalo 2013, 10–15.)

Andra ställningstaganden har att göra med åt vem eller till vilket bruk ordboken görs. Det är till exempel en markant skillnad på en fackordbok och slangordbok. Man ställs inför valet av personer vars språk som dokumenteras och vilka ord som väljs till ordboken och vilka motsvarigheter som ges dem. Om ordet anses höra till högspråk eller slang eller om det relaterar till ett tabubelagt ämne påverkar valet att framställa det i ordboken. Språkgemenskapen har oftast en klar uppfattning om vilka ordets grundbetydelser är och utan dem skulle kommunikationen inte fungera, men utöver dem får orden olika betydelser beroende på sammanhang (pragmatik) och användare. (Tyysteri & Lehtosalo 2013, 10–15.)

Den som gör upp ordboken bestämmer vilka definitioner som tas med och vilken ordning och gruppering definitionerna sätts i. Är det till exempel den mest allmänna, centrala eller konkreta definitionen som kommer på första plats. I ordboksarbetet accentueras språkets sociala funktion i och med att en enda persons definition på ett ord inte kan fungera i allmänspråket utan måste uppfattas lika av hela språkgemenskapen. Ifall ordboken innehåller användarexempel, ska de representera typiskt språkbruk och i vissa fall kan de reflektera samhälleliga värderingar. (Tyysteri & Lehtosalo 2013, 10–15.)

Strukturen på ordboken beror på om den är enspråkig eller mellan två språk. Oberoende om boken är på papper eller digital är grundidén densamma. Då en ordbok planeras måste man ta ställning till vilka språkliga element som framställs i den och om de har ett begripligt system. Artiklarna framställs med rubriker eller sökord. Rubriken behöver inte alltid vara ett ORD utan kan vara till exempel ett sammansatt ord, förkortning eller ett uttryck. Hela texter däremot lämpar sig bättre i ett korpus. Artikeln har en planerad beskrivning som ska hjälpa användaren att förstå innebörd och användning. (Tyysteri & Lehtosalo 2013, 24–25) Den teckenspråkiga

nätordboken Suvi (suvi.viittomat.net) är en fungerande ordbok med sökfunktioner från både finska/svenska och teckenspråkets element (morfem).

4.3 Terminologiarbete

I terminologiarbete behandlas allt som oftast fackspråk eller språkanvändningen i en specifik nisch. Termerna definieras med ord och uttryck som kan anses höra till vanligt språkbruk. ”Alla termer är ord, men alla ord är inte termer.” Dessutom kan en term vara ett flerordigt uttryck med vilket man benämner ett begrepp, en föreställning om något inom ett fackområde. (Suonuuti 2008, 14–15.) I olika språk och miljöer skapas termer på olika grunder och för olika behov, vilket medför att de ofta inte går att översättas direkt. Emellan olika språk handlar det om att hitta eller skapa lämpliga motsvarigheter. (Ingo 2007, 100.)

Terminologiarbetets arbetsfaser (Suonuuti 2008, 32–34):

1. Val av arbetsgrupp. Antalet deltagare rekommenderas på 5-8 personer, varav minst en med tidigare erfarenheter.
2. Ämnet avgränsas med tanke på syfte och behov. Gör en detaljerad beskrivning på ämnesområdet samt eventuella underområden och identifiera begreppen.
3. Gör upp en tidsplan.
4. Definiera antal begrepp som samlas.
5. Samla in källmaterialet, välj termerna och analysera. Analysen går ut på att identifiera vilka begrepp som tillhör det fackspecifika språket, vilka är facköverskridande, vilka är lånetermerna och vilka som hör till allmännspråket. (Suonuuti 2008, 32–34.)

4.4 Dokumentation av teckenspråk

Det är omöjligt att dokumentera något språk fullständigt och desto svårare om man beaktar variationer och dialekter inom språket. Teckenspråk överlag är föga dokumenterade och bundna till bild- och videoteknik eftersom de saknar skriven form. Än mindre är det finlandssvenska teckenspråket dokumenterat, i och med att språket diskuteras i litteraturen första gången av Rissanen på 1980-talet (Andersson-Koski 2015, 17) och då även som en dialekt i Finland (Rissanen 1985, 14).

Eftersom det i detta sammanhang är frågan om ett tecknat språk som saknar skriven form, måste det spelas in. Det inspelade materialet fungerar som primärdata, som sedermera kan analyseras

och diskuteras till exempel tillsammans med en arbetsgrupp. Tecken och fraser kan extraheras som sådana eller spelas om på video för annat bruk. Den sortens material kan lämpa sig bättre för publikation om till exempel personen som stått för primärdatan vill hålla sig anonym eller om det helt enkelt inte går utnyttja en passande snutt ur primärdatan.

Arrangemangen kring datainsamlingen är avgörande för att få så hög kvalitet som möjligt på inspelningen. Förutsättningar för att få primärdata av hög kvalitet är (Hoyer 2012, 13–19.):

- Att insamlingen och hanteringen av materialet är väl planerat
- Att språkanvändningen är spontan och naturlig
- Att insamlingssituationen är öppen och respektfull
- Att intervjuaren är förstaspråksanvändare i forskningsspråket

Faktorer som har en negativ inverkan på insamlingssituationen:

- Närvaron av videokamera gör att diskussionen blir formellare
- Forskarens/lingvistens språk och närvaro och hens attityd till språket som forskas

Primärdatan kan sedermera analyseras och diskuteras till exempel tillsammans med en arbetsgrupp. (Hoyer 2012, 24–26.)

Till planeringsarbetet hör att definiera målsättningen för datainsamlingen, det vill säga vems språk och vilka språkliga fenomen man vill studera, samt hur man ska hantera och förvara det insamlade materialet (Hoyer 2012, 4). Hurdant förhållandet och maktstrukturen mellan forskaren och språkgemenskapen är behöver medvetet beaktas i arrangemangen (Hoyer 2012, 11). I valet av datainsamlingsmetoder ska för och nackdelar övervägas (Hoyer 2012, 17).

Maktstrukturer syns i praktiken i det använda språket i situationen. Om språkanvändningen i insamlingssituationen skriver Hoyer bland annat att det är fördelaktigt om intervjuaren undviker ordlistor, delar in diskussionen i semantiska grupper och för diskussionen vidare genom fri diskussion och bilder samt håller sig till det språk som studeras. Tvåspråkiga hörandes roll är att hitta ekvivalenta ord i talade språk. (Hoyer 2012, 16.)

Hoyer diskuterar tre typer av insamlingsmetoder i sammanhanget; inspelning av fri diskussion och spontat språkbruk; semistrukturerad datainsamling med visuellt stöd; datainsamling via intervju. Dessutom nämns halvstrukturerad intervju (på finska ofta kallad ”teemahaastattelu”).

Hoyer summer sina arbetsprocesser i följande stadier (Hoyer 2012, 24) i likhet med många andra forskare:

1. definition av ämne och syfte med intervjun
2. planering
3. intervjun
4. utskrift av intervjun
5. analys
6. verifiering
7. rapportering

Det finns även teckenspråkiga instruktionen för dokumentering som baserar sig på Hoyers texter: Datainsamling av teckenspråk – hur gör man? (<http://aineisto.viittomakielinenkirjasto.fi/livs/livs/>)

4.5 SignWiki som en plattform

Finlands Dövas Förbund upprätthåller det finska och det finlandssvenska SignWiki (<https://finssl.signwiki.org>) som används bland annat i ordbokssyfte. Dessutom samlas där videoklipp, frågesporter och länkar till andra källor och det utgör ett utrymme för diskussion. Det finlandssvenska SignWiki är en öppen plattform för språkanvändare på nätet med teckenmaterial. Den som vill bidra får användarrättigheter till SignWiki och kan med lite övning lägga till och redigera information. (SignWiki 2018.)

”Ordboken” i SignWiki uppfyller inte kriterier för en mångsidig ordbok. Sökning i den fungerar enbart från svenska till teckenspråk och inte andra vägen. Det går heller inte att spara flera svenska motsvarigheter eller sökord per tecken. Däremot går det att spara flera tecken per sökord. För att få en uppfattning om hurudan en egentlig teckenspråkig ordbok är lönar det sig att jämföra med Suvi-nätordboken som också hör till Finlands Dövas Förbunds arbete.

För att ett enskilt tecken eller en enskild fras ska kunna publiceras i SignWiki-ordboken krävs att videosnuttan börjar och slutar med tecknaren i det neutralläge. Det finlandssvenska SignWiki ger en möjlighet att benämna en lexikal kategori som motsvarar ordklasser. I dagens läge kan handform, artikulationsställe och munrörelse specificeras för vart tecken som publiceras. Rörelse, attityd och andra icke-manuella element specificeras inte. I samband med

publiceringen av ett tecken sparas en beskrivande bild och ett svenskspråkigt sökord benämns eller definieras. (Finlands Dövas Förbund 2017.)

Teckenspråk i sig saknar en skriven form och det finns olika sätt att anteckna tecken. Ett etablerat sätt är glosor, det vill säga ord i talspråket (tex svenska), som antecknas med versaler (Savolainen 2000, 189-200). Benämningen av tecknen i SignWiki kan tänkas motsvara glosor skrivna med gemener (små bokstäver) eller som svenska sökord. Frågan är om annoteringarna i SignWiki ska jämföras med en enspråkig ordbok eller en ordbok i riktningen svenska – teckenspråk. Ett problem med strukturen i SignWiki är att ett tecken kan bara få ett sökord och många gånger skulle en utförlig beskrivning av tecknet kräva flera ord. Däremot är det fullt möjligt att publicera flera tecken på samma sökord.

SignWiki används också i några andra länder, av vilka Island är ett som utnyttjar det mångsidigt. Genom att bekanta sig med deras version (<https://is.signwiki.org>), kan man få en bredare uppfattning om SignWikis möjligheter.

5 WORKSHOPEN

I syftet att dokumentera finlandssvenskt teckenspråk arrangerades en workshop. Under denna workshop samlades en grupp på elva personer i olika roller för en dag för att dokumentera en diskussion kring temat *Familjefester och traditioner*. Vi samlade och spelade in vardagliga tecken för publicering för andra intresserade av språket och kulturen i SignWiki.

Motsvarande arbetssessioner inom språkgruppen har arrangerats både innan och efter denna med olika deltagare och tema. Workshopen är en åtgärd i återupplivningssyftet (se kapitel 3.3) och mera exakt den som nämns i punkt 3: ”Om språkbrukarna består av en äldre generation: Dokumentera deras språkbruk.”

Workshopen utgjorde också ett forum för diskussion om språket, dess bruk och variationer inom språkgruppen, där samtidigt ett korpus bearbetas. Dessa bidrar till språkutveckling och utnyttjar språkteknologi (jämför kapitel 3.4.1.). Diskussionen i sig har en språkvårdande och standardiserande verkan (kapitel 3.4.2) och deltagarnas språkliga självmedvetande stärks (kapitel 3.4.3) och det publicerade materialet önskas stärka samfundets språkattheter (kapitel 3.4.3).

I arbetet utnyttjades terminologicentralens tillvägagångssätt (kapitel 4.3), Hoyers rekommendationer (kapitel 4.4) och sakkunnigas kunskaper och erfarenheter i teckenspråk, dokumentering av teckenspråk och teckenspråkigt ordboksarbete (kapitel 4.2). I följande kapitel beskrivs de viktigaste besluten i arbetet närmare. Samtliga beslut är gjorda i samband med planering och det förberedande arbetet.

5.1 Målsättningar

I den tidigare nämnda (kapitel 2) språkplanen (Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. & Finlands Dövas Förbund r.f. 2015) finns sammanlagt nio kortsiktiga målsättningar. Av dessa är den första:

Är de finlandssvenska teckenspråkigas språkliga självmedvetenhet stark. Språkbrukarna är språkligt och kulturellt medvetna om och kan motivera sina språkval, när de tecknar finlandssvenskt teckenspråk (fisv. tsp.) och när finskt teckenspråk (fi. tsp.). Språkbrukarna är medvetna om förhållandet mellan tecknade och talade/skrivna språk och motiverade att upprätthålla sitt eget teckenspråk.

Dessutom står det i punkt åtta:

Finns material och läromedel i fisv. tsp. att tillgå (på nätet) – t.ex. material som kan användas som läromedel i språkundervisning och sagor för barn.

Dessa är samtidigt workshopens mål. Den valda arbetsmetoden är tänkt att svara på det först nämnda målet.

Själva workshopen ordnades 29 november 2017 i Finlands Dövas Förbunds egna utrymmen i Ljusa Huset. Under dagen diskuterades minnen och tecken under det valda temat. Som målsättning för dagen var att samla material för 300 nya tecken i SignWiki, av vilka 50 stycken skulle vara färdigt inspelade för publicering.

5.2 Förberedande arbete

Förutom motiveringar och målsättningar för arbetet innefattar det förberedande arbetet diskussion, ställningstaganden och beslut som påverkar både workshopens gång och dess resultat. Jämför kapitel 4.4 om kvalitet (Hoyer 2012, 13–19), förhållanden och maktstrukturer (Hoyer 2012, 11) samt planering (Hoyer 2012, 4).

Till det terminologmässiga arbetet hörde att jag identifierade begreppen genom att samla en lista på typiska kyrkliga fester, nationella högtidsdagar, officiella flaggdagar och andra festligheter som hör till den finlandssvenska kulturen med hjälp av olika källor. Från denna lista valdes fester och högtider till vilka jag sökte mera ingående begrepp och gjorde bildkollage till. En lista på existerande tecken i SignWiki samlades för att undvika dem vid inspelning av enskilda tecken.

Med valet av tema Familjefester och traditioner ville vi få fram vardagliga tecken som berör både unga och vuxna och som är i allmänt bruk. Skolminnen från Borgå är någonting som diskuterats i andra sammanhang.

Som plats valdes ett mötesrum i Ljusa Huset delvis av bekvämlighetsskäl och delvis för att kvalitén på det inspelade materialet skulle säkras. Innan valet reflekterades dock över att andra utrymmen i bekant miljö skulle uppmuntra till mera naturlig och spontan diskussion. Antalet deltagare var så pass stort att fasta sittplatser och kamerapositionering stödde materialinsamlingen.

Inbjudan riktades till finlandssvenska teckenspråkiga i olika åldrar, både kvinnor och män. Sex personer kom att delta, tre kvinnor och tre män i olika åldrar. Sammansättningen förväntades

bidra med variation i språkanvändningen. Samtliga deltagare kände varandra från förut och hade gått skolan i Borgå och såvida torde alla lätt ha identifierat sig i gemenskapen. Alla bodde i huvudstadsregionen på ett skäligt avstånd. I och med detta exkluderades en förväntad variation i språket beroende på ort. Valet av att arrangera workshopen en vardag dagtid medförde att sådana som studerade eller var upptagna i arbete inte kunde delta. Därmed missade vi delvis målet med att samla tecken av människor i olika ålder. Eftersom återupplivningsarbete fokuserar på att samla äldre människors språk (Hinton & Hale 2008, se kapitel 3.3) och de flesta språkbrukare är äldre (Andersson-Koski 2015, 4, se kapitel 2) var beslutet ändå motiverat.

Som diskussionsledare valdes två personer, den ena med fokus på diskussionens tema och hanteringen av situationen, den andra med fokus på teckenspråket och dess nyanser och skillnader i svenskan. De valdes för sin personliga ställning inom minoriteten och kunskaperna inom finlandssvenska teckenspråksarbetet. Båda två identifierar sig som finlandssvenska teckenspråkiga (dvs förstaspråksanvändare), den ena döv och den andra hörande och de räknades samtidigt som informanter för att även de skulle kunna bidra fullt ut i workshopen. Diskussionsledarna var förberedda och medvetna om sitt inflytande i situationen och kunde styra helheten. Utskrivet material stödde diskussionsledarnas arbete, vilket är i motsats till Hoyers rekommendation om att inte ty sig till skrivet (Hoyer 2012, 16).

Närvarande fanns tre icke finlandssvenska teckenspråkiga (kameraman, tolk samt jag själv som koordintor) som höll sig mest utanför i diskussionen för att inte påverka språkanvändningen. I valet av kameraman föredrogs teckenspråkiga professionella för att undvika talspråkens inflytande och bättre situationshantering.

5.3 Språk och diskussionen gång

Största delen av kommunikationen gick på teckenspråk. Inbjudan skickades både på teckenspråk och svenska. De centrala skriftliga dokumenten (samtycke till videoinspelning och dess utnyttjande) översattes till teckenspråk. Blanketten för reseersättning och dagpenning antogs vara bekant nog för deltagarna och översattes inte. Enbart responsen (bilaga B) som begärdes i efterskott var enspråkigt svensk.

Under workshopen växlade diskussionen mellan själva temat och diskussioner om teckenval och variationer i tecknen, dess härkomst och utbredning. Detta var ett medvetet val som gjorts

på basen av att samtliga deltagare ansågs vara vana vid diskussioner om själva språket. Jämför kapitel 4.1 om ett språks allmänna drag.

Till en början antecknades intressanta tecken på ett blädderblock på svenska för att kunna återgå till dem. När deltagarna skulle återgå till tecknet, var det svårt att minnas det ursprungliga tecknet och deltagarna kom av sig. Detta hände oberoende om det bara gått några minuter från det spontana uttrycket. Arbetssättet slopades snabbt efter gemsamt beslut och efter det försökte handeldarna bara komma ihåg tecknet/uttrycket så gott det gick.

Vid inspelning av enstaka tecken prövade flera informanter på att ty sig till att läsa från läpparna istället för att stödord på papper. Detta visade sig fungera bra, då informanten inte behövde se ner eller bortåt från kameran mellan tecknen och inputen gavs strax intill kameran.

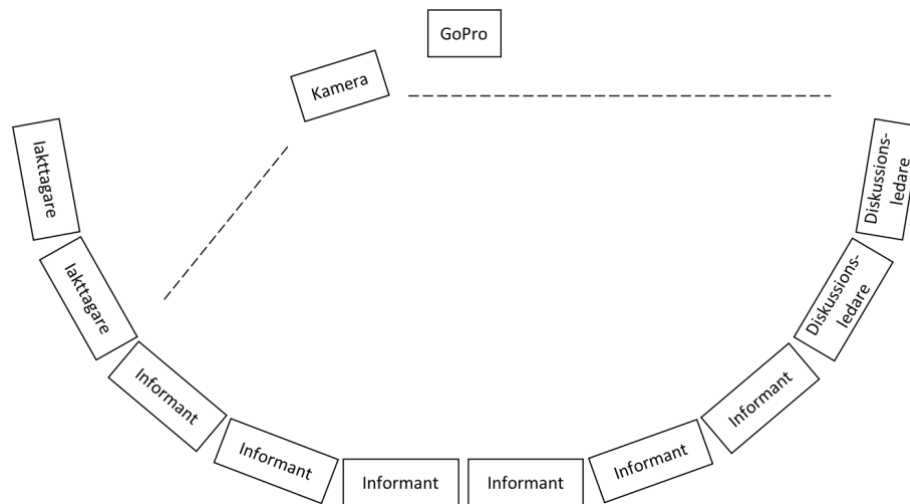
Informanterna var väl medvetna om skillnaderna på finska och svenska munrörelser och agerade som språkpoliser för varandra då någon hade finska munrörelser.

5.4 Inspelning

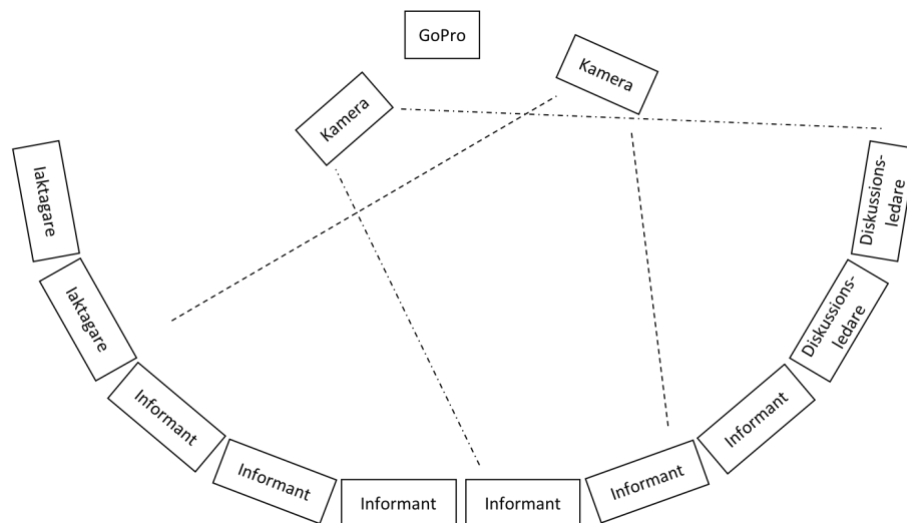
Dövas Förbund har ett utarbetat dokument för samtycke till inspelning av teckenspråkigt material. Den baserar sig på lagen om upphovsrätt samt personuppgiftslagen. Detta dokument (bilaga A) granskades och översattes till svenska för workshopen. Rätt till inspelning och utnyttjandet av materialet efteråt är formulerade i tre delar. Informanterna kryssar för sitt samtycke för minst det första alternativet för att kunna delta. Informanten kan när som helst dra tillbaka rätten att utnyttja materialet.

Videoinspelningen spelar en betydande roll i insamlingssituationen. Kamerornas närvaro bidrar med ett spänningsmoment för många närvarande och kräver sin andel av det praktiska arbetet. Jämför kapitel 4.4 om negativ inverkan på insamlingen (Hoyer 2012, 13–19).

Sittplatserna placerades i en halvcirkel så att alla kunde se varandra. I förgrunden ställdes en GoPro-kamera och en manuellt riktad kamera (med kameraman). Belysningen i utrymmet var tillräckligt för bildkvalitén.

bild 1: Inspelningsarrangemanget med en manuell kamera

bild 2: Ideala inspelningsarrangemanget med två manuella kameror

I ovanstående *bild 1* finns en skiss på sittplatserna och kamera-arrangemanget vi hade. Det visade sig att det blev brottom att rikta om kameran då den som hade ordet växlade. I materialet finns ställen där början av anförandet fattas. Jag lyckades heller inte få alla arbetsnuttar på GoPro-kameran. Efteråt diskuterades att det skulle ha fungerat bättre med två manuellt styrda kameror och två kameramän (enligt *bild 2*).

5.5 Hantering av inspelat material

Efter workshopen och inspelningarna behöver materialet lagras i lämpligt format, analyseras (jämför kapitel 4.4. om att diskutera primärdatan och Hoyer 2012, 24–26) och lagras på SignWiki (jämför kapitel 4.5). Diskussionsledarna benämnde tecknen på svenska under inspelningen. Dessa användes senare som sökord i SignWiki.

Som sökord valdes det ord som bäst beskrev alla tecken under samma sökord. För detta kollade jag i några fall upp synonymer, för att hitta det avgörande valet. Endel sökord verifierades ännu efteråt av diskussionsledarna. I kommentarsfältet i SignWiki kan nyansskillnaderna kommenteras vid behov. Samtliga publicerbara tecken laddades upp på SignWiki enligt instruktionerna oavsett om de hörde till det planerade temat eller inte.

Ifall det fanns flera versioner av samma tecken, valde jag först de tydligaste av tecknen (händerna inom videorutan från början till slut), sedan den av tecknen som tecknades av en ny person i SignWiki för att utöka variationen.

Tecken som inte kvalificerades för publikation kunde ha tydlig finsk munrörelse eller bli mera av en verbal eller fras än jämfört med vilken benämning den fått på svenska.

Jag identifierade själv handformer och artikulationsställen i vidoklippen i samband med uppladdningen i SignWiki. Uttryck formade av flera tecken eller fraser lagrades utan dessa. Beskrivande stillbilder gjordes för varje sökord. I samband med lagringsarbetet uppkom idéer på kategorier till SignWiki. Dessa lämnades än så länge ogjorda, för att i ett senare skede då det skulle finnas flera tecken, kunna återgå till skapandet av naturliga kategorier.

De längre filmklipparna synkroniserades sinsemellan och lagrades för vidare bearbetning.

5.6 Resultat

Workshopen är en unik händelse som i sig har sitt eget värde för deltagarna och beställaren. De produkter som kommer att vara till förfogande också efteråt och för utomstående är:

- Inspelade tecken i SignWiki (70 stycken sökord)
- Lagrat teckenspråkigt material på film för fortsatt bearbetning

En jämförelse med målet för materialet på 300 tecken + 50 stycken färdiga klipp visar att antalet färdiga klipp passerades med lätthet. För den delen kunde målet också ha varit större. Ett utsatt mål stödde arbetet under dagen.

Den språkliga variationen syns i att det kom nya tecknare in på SignWiki. Variationen var inte definierat som ett mål men det talades om det som en viktig och naturlig sak både under planeringen och workshopen och det är därför naturligt att variationen syns i det färdiga materialet. Jämför med kapitlen 2, 3.4 och 4.1 om variation.

Det filmade materialet innehåller de diskussioner som gicks under dagen och där ingick fina diskussioner om variationer i handförelser och rörelser och tecknens härkomst och bruk.

Jag kontrollerade SignWikis instruktioner på hur man skapar ett eget konto och för in egna tecken kontrollerades och instruktionerna lades ut:
<https://finssl.signwiki.org/index.php/Hj%C3%A4lp:Inneh%C3%A5ll>

Efter workshopen ville jag ha en uppskattning på hur deltagarna uppfattat workshopens verkan i att återuppliva detta minoritetsspråk och gjorde en enkät (bilaga B) som skickades till deltagarna. Detta trots och medvetande om att det är svårt att mäta en enskild händelses verkan på ett längre tidsperspektiv och sammanhang där det sker mycket arbete av olika aktörer. Hälften av deltagarna returerade enkäten besvarad och responsen var att upplevelsen var positiv och att deltagarna gärna kunde ställa upp igen.

Samtycket till videoinspelningen (bilaga A) fanns inte tidigare på svenska, utan en ny version och översättning gjordes för detta ändamål.

6 REFLEKTIONER

Som sammanfattning vill jag reflektera över vilken betydelse workshopen har i återupplivningssyftet och hur den förverkligades i förhållande till samlad information.

6.1 Workshopen

När man betraktar åtgärderna inom återupplivningen i kapitel 3.3 kan man konstatera att punkt 1. ”Utvärdering av språkets situation och planering” redan gjorts och uppdateras allteftersom. Workshopen svarar på punkt 3. ”Om språkbrukarna består av en äldre generation: Dokumentera deras språk”.

Före och under workshopen försökte vi tillsammans med diskussionshandledarna understryka att alla tecknar olika och genom det skapa utrymme och acceptans för språklig variation och diskussion kring variationer. Under dagen fick vi igång fina diskussioner om variationer i handfomer och rörelser och teckens härkomst och bruk.

Om man jämför workshopsarbetet med orboks- och terminologiarbete kan konstateras att principer och arbetsmetoder implementerats grovt i och med att jag plockade med alla nya tecken eller sökord vare sig de föll inom temat eller inte och utan djupare analyser. Den strategin passade väl eftersom det fanns så lite material från förut på SignWiki. Däremot följdes terminologiarbetets arbetsfaser (se kapitel 4.3) 1-4. Fas 5 däremot motsvarade närmast att informanterna själva definierade eller godkände varandras uttryck eller tecken som finlandssvenskt teckenspråk och i vissa fall reflekterade över härkomst och användning. De benämnde också tecknen på dess mest allmänna motsvarighet i svenskan, vilket samtidigt kom att bli sökordet i SignWiki.

En jämförelse mellan mitt arbete och Hoyers rekommendationer i kapitel 4.4 visar att vi nog var medvetna om kvalitetsfaktorerna, men att arrangemangen ändå kunde ha varit bättre speciellt när det gäller kamera-arrangemangen. Det att kamera-arbetet blev något av en pingis-match för kameramannen och att jag missade en del av diskussionen med GoPron var rejäla missar. Valet av tema, deltagare, tid, plats och målsättningar var tillfredsställande. Bearbetningen av de färdigt filmade enstaka tecknen gick smidigt och gav tillfredsställande resultat. Begreppet primärdata i betydelsen som det spontana och naturliga uttrycket som inspelas och analyseras efteråt, blir något teoretisk eftersom en stor del av just ”primärdatan”

(det inspelade materialet) innehåller analysen. Vi använde mycket tid under workshopen för diskussion om språket och dess variation, samt att en del av tiden sattes direkt på att filma in publicerbart material. Detta var möjligt tack vare deltagarnas starka språkmedvetande.

Förhållandet mellan ”forskaren” och språkgemenskapen och maktstrukturer (jämför kapitel 4.4) i vår workshop kan endast avgöras intuitivt och subjektivt eftersom jag inte har nåt sätt att mäta det och frågade inte direkt om det heller. Jag kan dock säga att jag var medveten om detta och höll mig relativt i bakgrunden. Stämningen i allmänhet var till en början aningen spänd, men efter de officiella delarna om info och samtycket till videoinspelningen kunde alla småningom skifta fokuset på själva diskussionen. Till synes var situationen öppen och respektfull och språkanvändningen förhållandevis naturlig trots kamerorna och tillställningens medvetna syfte. Jag gissar att det att alla kände varandra från förut stödde naturligheten i kommunikationen.

Även om jag hade förberett diskussionsledarna med också visuellt material, så utnyttjades de föga inom hela gruppen. Insamlingsmetoden var närmast en halvstrukturerad intervju. Vår erfarenhet att språklistor stör, korrelerar direkt med Hoyers rekommendation. Däremot blev det en rolig överraskning att informanterna föredrog att läsa stödorden från läpparna i brist på bilder.

I arbetsprocessen (i kapitel 4.4) sammanföll faserna 3. intervju, 4. utskrift av intervju, 5. analys och 6. verifiering till ett och samma arbete under workshopen och i själva diskussionen. Jag tänker mig att informanternas medvetenhet, känsla för språket och kunskaper var så stark att faserna och rollerna mellan ”språkets representater” och ”sakkunniga” suddades ut och gick att finna i samma personer. Om man jämför med den första målsättningen i Språkplanen (se kapitel 5.1) om finlandssvenska teckenspråkigas språkliga självmedvetenhet, skulle jag säga att den redan var nådd och att workshopens flytande gång var ett uttryck på det.

6.2 Återupplivningsarbete

Eftersom det redan gjorts en språkplan och återupplivningsåtgärder var det lätt att binda workshopen till språkplanens mål och utnyttja resultatet genom att publicera tecknen för allmänheten. Å andra sidan skulle workshopen knappast hänt utan föregående gediget språkarbete på makronivå; kartläggning; politiskt samarbete och språkplanering i Finland.

Workshopen i sig var en enskild händelse på mikronivån; resultatet av enskilda informatörers och en tolkstuderandes arbetsinsats.

Om man betraktar workshopen som ett medel i återupplivningssyftet är det svårt att avgöra dess enskilda betydelse. Däremot kan det anses att den bidrar till de nämnda målsättningarna i språkplanen (kapitel 5.1) som i sin tur är ett relevant medel i återupplivningsarbete. Det som går att påvisa är de 70 tecknen i SignWiki, vilka utgjorde en nämnvärd del av det totala antalet då. Majoriteten av tecknen som finns där idag (dryga 2100 st, 3/2021) har lagts till efter ifrågavarande projekt. Diskussionen under workshopen och responsen (svaren på enkäten) tyder på att workshopen uppfattades som något positivt och som gärna får upprepas. En responsenkät kan även fungera som sätt att stanna upp i efterskott och reflektera över vad en workshop gett. Flera workshoppar har ordnats sedan denna. Tillsammans med annat teckenspråks- och återupplivningsarbete utgör workshopen en liten bäck som strömmar ihop till en större ansamling för hela gemenskapens fördel.

Målsättningen att skapa studiematerial (kapitel 5.1) torde ligga närmare språkbrukarnas intressen än lingvisters (jämför kapitel 3.5). Jag har uppfattat SignWiki som just den plattformen som i sin enkelhet kunde erbjuda ett tillgängligt underlag för material och diskussion.

Materialet i SignWiki är inte helt optimalt som studiematerial för att det består av enstaka tecken och inte återspeglar naturligt språkbruk. De inspelade diskussionerna lämpar sig bäst som forskningsunderlag och vidare bearbetning. Kanske det heller inte är tillräckligt naturligt för att det filmades i ett mötesrum på Finlands Dövas Förbund? Det beror väl mest på om informanterna själva kan uppfatta besöken i Ljusa Huset och möten med varandra framför kameror som en del av sin naturliga tillvaro?

Det finlandssvenska teckenspråkets minoritetsstatus (jämför kapitel 2 och 3.1) kunde skönjas kring arrangemangen med workshopen vid att språkbrukarna lätt bytte om till finskt teckenspråk eller blandade finskt och finlandssvenskt i sina uttryck vid kontakten med mig som lärt mig först finskt teckenspråk som främmande språk och sedermera kommit i kontakt med finlandssvenskt teckenspråk. Språk blandas ihop också då etablerade begrepp saknas i finlandssvenskt teckenspråk. Tecken och uttryck blommade upp i kontakt med andra modersmålstalare.

Under workshopen samlades informanterna kring ett tema där de kan identifiera sig och dela egna erfarenheter och berättelser med varandra. Att informanterna gått i samma skola och kände varandra stärkte den språkliga gemenskapen. På detta sätt kunde informanterna stödja sig på minnen relaterade i tid, plats och kontext och så tillvida återkalla till minnet ord och uttryck som annars skulle vara i föga användning. Samtliga deltagare hade starkt språkmedvetande. Genom arrangemanget kunde vi komma åt både autentiskt språkbruk samt alternera diskussionen till en metanivå, det vill säga diskussion om uttryck och språket i kontexten och bland annat jämföra uttryck med finskt och svenskt teckenspråk samt stundvis särskilja språkbruk enligt ålder och ort. Sådana diskussioner främjar det språkliga medvetandet ytterligare och intuitivt skulle jag våga påstå att också identiteten åtminstone för stunden. Språkets kulturhistoriska värde kunde till exempel skönjas i plats- och persontecken. En egen workshop kring dessa skulle definitivt vara berikande. Det för teckenspråket typiska visuella och beskrivande uttrycket återspeglar miljö, varaktighet, känslor och intentioner på ett unikt sätt. Det sägs att det finlandssvenska teckenspråket är mera beskrivande än det finska, men ingen har studerat det närmare än. Det inspelade materialet kunde eventuellt fungera som studiematerial för detta ändamål också. En analys kan dessutom ge information om finlandssvenskt teckenspråk och till exempel dess diskurs.

6.3 Summa summarum

I detta arbete har jag satt mig in i det finlandssvenska teckenspråkets bakgrund och situation samt bekantat mig med vad årterupplivningsarbete av ett hotat språk i allmänhet är. Dessutom har jag behandlat några begrepp och verktyg inom allmänt språkarbete. De beslut och resultat som gjorts och fåtts i workshopsarbetet baserar sig eller står i relation till dessa.

Skrivandet väckte även nya tankar och frågor:

- Filosofiskt och historiskt skulle det vara intressant att studera och diskutera teckenspråkens berättartraditioner. Kunde utvecklingen inom bild- och videoteknik jämföras med forna tiders utveckling av skriftspråk?
- Teckenspråk återspeglar något av vår västerländska tidsuppfattning genom att placera framtiden framför och historien bakom oss, men vad antyder de andra tidslinjerna (tex nerifrån upp, uppifrån ner, höger till vänster, vänster till höger, kors och tvärs i neutralutrymmet, för att inte tala om tecknet för oändlighet) om teckenspråkens tidsuppfattning?

- Vilka värderingar återspeglar språket i sin struktur med en rikedom i verbaler än nominaler? Eller om hörande lingvister som fäster sig och hellre dokumenterar mera nominaler än verbaler?

Kunskapen om verksamhetsomgivningen har vuxit under både det praktiska arbetets gång och under teoristudierna. Jag upplevde själv att jag har fått ta del av något sällsamt och skörbart; likt en gåva i formen av en inblick i en gemenskap i ett försvinnande språk- och kulturarv.

KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson-Koski, Maria 2015. Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015. Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. http://www.dova.fi/wp-content/uploads/2015/07/PDF_Mitt_eget_sprak_var_kultur.pdf
- Austin, Peter & Sallabank, Julia (edited by) 2011. The Cambridge handbook of endangered languages, Ch 1: Introduction. Cambridge university press.
- Finlands Dövas Förbund 2019. Hänvisat den 5 november 2019. <http://www.kuurojenliitto.fi/sv>
- Finlands Dövas Förbud 2017. Så här använder du SignWiki. Anvisningar. Hänvisat den 5 november 2019. <http://kuurojenliitto.fi/sv/file/20950/download?token=rMx7hrqP>
- Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. & Finlands Dövas Förbund r.f. 2015. Språkplan för finlandssvenskt teckenspråk, version 6.0. Icke publicerat.
- Finnish Association of the Deaf 2015. Working Together: Manual for Sign Language Work within Development Cooperation. <http://www.slwmanual.info/PDF/Working%20Together%20-%20PDF%20manual.pdf>
- Grenoble, Leonore 2011 Language ecology and endangerment. I boken Austin, Peter K. & Sallabank, Julia (edited by). Sallabank, Julia (edited by) 2011. The Cambridge university press.
- Grenoble, Leonore A & Whaley, Lindsay J 2006. Saving Languages – an introduction to language revitalization. Cambridge university press.
- Harrison, K. David 2008. When languages die. The extinction of the world's languages and the erosion of human knowledge. Oxford University press.
- Haurinen, Olga & Sulkala, Helena 2006. Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivirantaan : vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti V. Oulu: Oulun Yliopisto.
- Hinton, Leanne & Hale, Ken (edited by) 2008. The green book of language revitalization in practice. Ch: Language revitalization: an overview. Great Britain: Emerald Group Publishing Limited.
- Hoyer, Karin 2012. Dokumentation och beskrivning som språkplanering – perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk. Helsingfors universitet: Nordica.
- Hoyer, Karin 2012. Teckenspråk och datainsamling – metoder och utmaningar. Helsingfors universitet: Nordica. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/29202/Studie_D.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Hoyer, Karin 2013. Suomenruotsalainen viittomakieli – attritiosta ahdinkoon. I boken Granqvist, Kimmo & Rainò, Päivi (red.): Rapautuva kieli. Kirjoituksia vähemmistökielten kulumisesta ja kadosta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vantaa: Hansaprint Oy.

- Hoyer, Karin & Karin Kronlund-Saarikoski (red.), 2002. Se vårt språk! Näe kieleemme! Finlandssvenskt teckenspråk, 38 ordboksartiklar. Suomenruotsalainen viittomakieli, 38 sanakirja-artikkelia. Helsingfors: Finlands Dövas Förbund rf & Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Ingo, Rune 2007. Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik. Lund: Studentlitteratur
- Institutet för språk och folkminnen 2015. Hänvisat den 5 november 2019. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetssprak/svenskt-teckensprak/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/ordklasser.html>
- Lev i vårt språk 2018. Hänvisat den 5 november 2019. livs.humak.fi
- Palfreyman, Nick 2019. Variation in Indonesian Sign Language. A Typological and Sociolinguistic Analysis. University of Central Lancashire, UK: De Gruyter Mouton
- Rissanen, Terhi 1985: Viittomakielen perusrakenne [Department of General Linguistics, Publications No. 12] University of Helsinki.
- Salmi Eeva & Laakso Mikko 2005. Maahan Lämpimään, Suomen viittomakielisten historia. Kuurojen Liitto ry. Helsinki: Libris.
- Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. I boken: Malm, Anja (toim.) Viittomakieliset Suomessa. FinnLectura
- SignWiki 2018. Hänvisat den 5 november 2019. <https://finssl.signwiki.org/index.php/Huvudsida>
- Språklag 423/2003.
- Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland 2010. Finlands Dövas Förbund rf:s publikationer 61 och Forskningscentralen för de inhemska språken Skrifter 6. Multiprint. Vanda. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk17/Sprakpolitiskt_program_for_teckenspraken.pdf
- Suonuuti, Heidi 2008. Terminologiguiden. En introduktion till terminologiarbete i teori och praktik. Terminologicetrum TNC. Borås: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
- Tyysteri, Laura & Lehtosalo, Kaisa (toim.) 2013. Hyvä sanakirja – Tieteellisiä, käytännöllisiä ja eettisiä näkökulmialeksikografiaan. Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineen julkaisuja 3. Turku: Turun yliopisto Painosalama Oy
- UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger 2010. Hänvisat. den 5 november 2019. <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>
- UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages 2003. Language Vitality and Endangerment. Document submitted to the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages Paris, 10–12 March 2003

Utbildningsstyrelsen 2016. Teckenspråkiga elever i grundskolan. Guider och handböcker 2016:2. Grano Oy
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/teckensprakiga_elever_i_grundskolan.pdf

Wallvik, Birgitta 2005. Du måste vara döv för att förstå. Finlandssvenska dövas fotspår i historien. Finlandssvenska teckenspråkiga rf.Helsingfors: Österbottningen.

BILAGOR

A Samtycke till videoinspelning

B Enkät

SAMTYCKE, SignWiki**Ordboksarbete, Finlands Dövas Förbund**

Insamlare av materialet: NN / Finlands Dövas Förbund

Namn på inspelad person: _____

Adress: _____

E-post: _____

Telefon: _____

Inspelningsdatum: _____

Beskrivning av inspelningen: Workshopens målsättning är att samla och publicera finlandssvenska tecken i SignWiki. Dagens tema är "familjefester och traditioner" och diskussionen inspelas i sin helhet. Dessutom inspelas enskilda tecken och fraser skilt. Workshopen leds av NN och NN.

Ur det material som producerats av undertecknad plockas tecken och/eller längre uttryck ut. De kan spelas in på nytt, tecknade av en annan person. Videoinspelningar som spelats in på nytt lagras på SignWikis webbplats eller annan motsvarande databas, där de är öppet tillgängliga för allmänheten. Under processen kan även andra se materialet än personerna som var närvarande då originalmaterialet inspelades.

Utöver det som nämns ovan får videomaterial producerat av undertecknad användas enligt följande villkor:

Ja   Nej

- ☐ ☐ Videoklipp får plockas ur materialet och lagras direkt på SignWikis webbplats eller annan motsvarande databas, tillgängligt för allmänheten.

Lagring av tecken på SignWikis webbplats innefattar långtidslagring av säkerhetskopior av videofilerna i filformat, på sådant sätt Finlands Dövas Förbund anser lämpligt.

- ☐ ☐ Videomaterialet får användas inom forskning och som material för examensarbete.

Forskning innefattar all annotering och analys av materialet, inklusive forskares och forskningsassistenters diskussioner gällande materialet. Forskningsbruk innefattar även tillbörlig förvaring och arkivering av materialet i databank med tillräckligt hög datasäkerhet (t.ex. FIN-CLARIN).

Jag har mottagit tecknad och/eller skriftlig information om SignWiki-arbetet. Jag kan återta mitt samtycke genom att skriftligt informera insamlaren av materialet.

Plats och datum _____

Underskrift _____

Namnförtydligande _____

Denna blankett undertecknas i två exemplar, av vilka undertecknaren behåller ett.

Hej!

Tack för att du deltog i workshopen DD.MM.ÅÅÅÅ under temat "Familjefester och traditioner".

Målsättningen var att diskutera användning och betydelse av enskilda tecken under temat samt att spela in tecken och exempel på hur de används till SignWiki. Jag har påbörjat arbetet med att lägga in tecknen i SignWiki. Du kan ta en titt på dem: finssl.signwiki.org. Ett underliggande mål var dessutom att stärka deltagarnas språkliga medvetenhet.

Jag hoppas att du hinner svara på följande frågor med att ringa in lämpligt alternativ och kommentera i de tomma fälten:

- 1) Hur upplevde du workshopen i sin helhet ..... 😊 😊 😊 😊
Vill du berätta mera om vad som lyckades och vad som kunde ha gjorts bättre?

- 2) Stärktes din uppfattning om
 ○ det finlandssvenska teckenspråket? ..... 😊 😊 😊 😊
 ○ din och teckenspråkets historia? ..... 😊 😊 😊 😊
 Vill du berätta vad? T.ex. lärde du dig något nytt?

- 3) Hurdan gemenskap upplevde du under dagen
 ○ som person deltagarna emellan? ..... 😊 😊 😊 😊
 ○ genom ett gemensamt språk? ..... 😊 😊 😊 😊
 ○ genom samtalsämnen och erfarenheterna? ..... 😊 😊 😊 😊
 Vill du tillägga något?

- 4) Hur upplevde du att diskutera teckenspråket och filma diskussion och enskilda tecken
 ○ genom ledd diskussion? ..... 😊 😊 😊 😊
 ○ genom skriven svenska? ..... 😊 😊 😊 😊
 Vad fungerade bra och vad kunde ha gjorts bättre?

Enkät 20.12.2017

---

5) Hur lyckades vi med de praktiska arrangemangen

- valet av tema "Familjefester och traditioner" ..... 😊😊😞😞
- val av plats och tidpunkt ..... 😊😊😞😞
- planeringen av dagen med pauser och servering ..... 😊😊😞😞

Vill du kommentera mera?

---

6) Skulle du kunna delta i motsvarande workshop en gång till? 😊😊😞😞

7) Skulle du rekommendera någon annan att delta i motsvarande workshop? 😊😊😞😞

8) Vad önskar du att Finlands Dövas Förbund skulle erbjuda dig som finlandssvensk teckenspråkig?

Fortsätt gärna på ett skilt papper vid behov.

Skicka den ifyllda enkäten i det medföljande kuvertet. Om du hellre vill teckna svaren, får du gärna skicka videoklipp åt mig på WhatsApp (tel nr).

Hälsningar

NN

Enkät 20.12.2017